

УДК 334.7.009.12:631.11

DOI: https://doi.org/10.31521/modecon.V45(2024)-11

Стаценко В.О., аспірант, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID: 0009-0001-6852-6290
e-mail: vstart9618@gmail.com

Кушнірук В.С., кандидат економічних наук, доцент кафедри готельно-ресторанної справи та організації бізнесу, Миколаївський національний аграрний університет, м. Миколаїв, Україна
ORCID ID: 0000-0002-4368-8912
e-mail: kushnirukvs@mnau.edu.ua

Оцінка конкурентоспроможності агропідприємств Миколаївського регіону в умовах сталого розвитку

Анотація. Забезпечення продовольчої безпеки України, створення експортного потенціалу та загалом зміцнення економіки країни – все це гарантує розвиток агропромислового комплексу нашої держави. Світова ситуація на ринку та збільшення чисельності населення планети сприяє збільшенню виробництва агропродукції в довготерміновій перспективі. Розроблення концепції сталого розвитку змушує переосмислити сутність та рушійну силу метаморфози системи управління агропідприємствами. Модель сталого розвитку в перехідному стані економіки України передбачає потребу в розробці результативного господарського механізму та провадження досліджень на тему конкурентоспроможності аграрних господарств, які зазначають характеристики економіки сталого розвитку. Конкурентоспроможність підприємств агропромислового комплексу виявляє потенціал та результативність адаптації до умов конкурентного ринку. Економічні перетворення в Україні не спонукали до автоматичного продукування ефективного конкурентного осередку, не сприяли посиленню конкурентоспроможності агропідприємств та не сприяли їхній інвестиційній привабливості. У статті проведено оцінку конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївського регіону в умовах сталого розвитку. Наведено різні підходи до трактування дефініції поняття конкурентоспроможності за різними джерелами та висунуто власне твердження даного поняття. Проведено аналіз класифікації підходів до оцінки конкурентоспроможності. Проведена оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївського регіону, що функціонують в різних галузях аграрного господарства та реалізують вирощену (вироблену чи перероблену) продукцію згідно різних каналів збуту. Оцінку конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств проведено на основі методу порівняльних переваг, бенчмаркінгу та теорії ефективної конкуренції. Згідно з проведеними дослідженнями оцінки конкурентоспроможності обраних підприємств найліпше становище в конкурентному середовищі займає ТОВ «Поріччя». Встановлено, що найкращим напрямком посилення конкурентоспроможності виробництва в аграрних підприємствах являється його інтенсивна модернізація.

Ключові слова: конкурентоспроможність; оцінка конкурентоспроможності; аграрні підприємства; конкурентні переваги; порівняльні переваги; бенчмаркінг.

Statsenko Vladyslav, postgraduate student, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Kushniruk Victor, Ph.D. in Economics, Associate Professor of the Department of Hotel and Restaurant Business and Business Organisation, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolayiv, Ukraine

Assessment of Competitiveness of Agricultural Enterprises in the Mykolaiv Oblast in the Context of Sustainable Development

Abstract. Introduction. The competitiveness of agricultural enterprises in a market economy is determined by their position in product markets, i.e. their ability to produce and sell their own products, which are more attractive to consumers than the products of competitors in terms of price and non-price characteristics. Therefore, determining the competitiveness of agricultural enterprises in Mykolaiv Oblast will help to identify their strengths and weaknesses in order to implement measures to improve their competitive position on the market.

Purpose. The purpose of the article is to determine the competitiveness of agricultural enterprises in Mykolaiv region by various methods and directions for strengthening their competitive position among other agricultural enterprises.

Results. The article analyzes and suggests directions for improvement of competitiveness of agricultural enterprises of Mykolaiv Oblast taking into account conditions of sustainable development. The article provides generalized results on the assessment of competitiveness using various methods - comparative advantage, the theory of effective competition and benchmarking.

Conclusions. The article assesses the competitiveness of agricultural enterprises in Mykolaiv Oblast using the method of comparative advantages, the method of the theory of effective competition and benchmarking. The study showed that in 2020-2022

the best level of competitiveness among the agricultural enterprises selected for the study was demonstrated by Porichchya LLC, which reached the first place in the rating. The study formulated tasks to improve the competitive position of enterprises not only at the national, but also at the international level.

Keywords: competitiveness; competitiveness assessment; agricultural enterprises; competitive advantages; comparative advantages; benchmarking.

JEL Classification: O13; O33

Постановка проблеми. На сьогодні агресія російської федерації проти України спричинила досить складні економічні обставини, що відбивається на падінні ВВП (валовий внутрішній продукт) нашої держави у 2022 році у порівнянні з минулим роком майже на 26%, що являється одним з найбільших падінь в історії країни. У більшості випадків аграрні підприємства, які провадили свою діяльність на цей час на окупованих територіях були вимушені або ж зупинити свою діяльність, або звужити її або прийти до релокації свого підприємства. У результаті маємо таку картину: вітчизняний агробізнес має збитки й намагається втриматися на ринку. Відтоді актуальності набуває питання гарантування високого рівня конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств Миколаївського регіону та відповідність виробленої ними продукції до національних та європейських стандартів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання тлумачення поняття конкурентоспроможності підприємств та оцінки конкурентоспроможності не залишається без уваги науковців. Свої дослідження з цих напрямів проводять такі вітчизняні науковці, як Андрійчук В.Г. [2], Благун І.І., Гриневич Л.В. [9], Токар К.С. [4] та інші. Серед іноземних економістів вивченням даних питань займалися Лорена Шкуфлич, Сандра Шокчевич, Майя Башич [6], Альба Кайседо-Баррет, Енріке Сантос Павон, Луїс Ліма Сантос [8]. На основі проаналізованих джерел було сформульовано класичні підходи до оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств, а саме: структурний, функціональний, теорія конкурентних переваг, якісний, інтегральний, ситуативний та ресурсний [11-13].

Формулювання цілей дослідження. Метою статті є оцінка конкурентоспроможності

сільськогосподарських підприємств Миколаївського регіону за трьома методами та визначення ключових завдань для вдосконалення їх конкурентного рівня на ринку продукції.

Основні результати дослідження. Аграрні підприємства мають зважати на складну економічну ситуацію в країні й саме такі обставини потребують розробки та знаходження нових стратегій конкурентоспроможності, які будуть спрямовані на досягнення цілей аграрного бізнесу згідно з умовами, які сталися.

Конкурентоспроможність агропідприємств в умовах воєнного стану – це справа не тільки доходу. Конкурентоспроможність – це комплексний показник, який відтворює здатність бізнесу вистояти, бути лідером та гарантувати стабільність, яка ґрунтується на добрій репутації та довірі. Великий спектр елементів, таких як ділова репутація, лідерство на ринку, етика та соціальна відповідальність, стабільність кристалізують конкурентоспроможність бізнесу та виділяють його місце на ринку та вплив на суспільство [1].

Об'єднання аналізу минулих показників та оцінка можливих шляхів подальшого розвитку підприємства сприяє поглибленню в усвідомленні поточного стану агропідприємств та його майбутніх перспектив. Успішно подолати це завдання допоможе оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Перед початком дослідження оцінки конкурентоспроможності необхідно звернути свою увагу на тлумачення сутності поняття «конкурентоспроможність». Аналіз праць вітчизняних та закордонних науковців дозволив зробити висновок, що в економіці висунуто безліч концептуальних підходів до витлумачення змісту поняття «конкурентоспроможності» (табл. 1).

Таблиця 1 Тлумачення дефініції «конкурентоспроможність» за різними джерелами

Автор	Тлумачення поняття
Андрійчук В.Г.	Конкурентоспроможність підприємства – це здатність підприємства виробляти продукцію, яка є конкурентоспроможною на ринку та забезпечувати її вдалий збут [2, с. 59]
Малік М.Й., Нужна О.А.	Конкурентоспроможність агропідприємств полягає в їх здібності до адаптації стосовно нових умов господарювання, застосування конкурентних переваг та отримування верху в конкурентній битві на ринках сільськогосподарської продукції та послуг [3, с. 63]
Шершньова З.Є..	Рівень компетентності підприємства відносно інших підприємств-конкурентів у нагромадженні та використанні виробничого потенціалу, а також його окремих складових: технологій, ресурсів, менеджменту, навичок і знань персоналу [4, с. 395].
Оксфордський словник	Конкурентоспроможність – це здатність економіки забезпечувати «збільшення сукупного попиту та підтримувати експорт». Водночас конкурентоспроможність на мікроекономічному рівні – це здатність організації успішно конкурувати зі своїми комерційними конкурентами [5].
Лорена Шкуфлич, Сандра Шокчевич, Майя Башич	Конкурентоспроможність розглядається як здатність суб'єкта господарювання (компанії, сектору, держави) успішно збільшувати продажі на внутрішньому та/або міжнародному ринку, а також через профіцит балансу для створення зростаючих доходів для своєї компанії

	та/або резидентів, тобто всієї країни, концепція конкурентоспроможності повинна бути трансформована відповідно до сучасних умов бізнесу [6].
Школьний О.О.	Конкурентоспроможність аграрного підприємства визначається різними аспектами, такими як продуктивність наявних ресурсів, рівень витрат і цін, вплив чинників економічного середовища (таких як кредитно-грошова та фіскальна політика, обмінний курс національної валюти, циклічність коливань економіки, макроекономічна стабільність, інвестиційний клімат). Конкурентоспроможність також залежить від можливості участі підприємства на внутрішньому та міжнародному ринках, ефективності використання людських ресурсів, а також науково-технологічного потенціалу. Вона визначається як здатність сільськогосподарських підприємств підтримувати та розширювати свою ринкову частку на рівні національних і міжнародних ринків [7, с. 76].
Альба Кайседо-Баррет, Енріке Сантос Павон, Луїс Ліма Сантос	Термін «конкурентоспроможність» походить з економічної точки зору й означає вимірювання розвитку регіонів, секторів або країн за допомогою числових індексів, які дозволяють проводити порівняння між ними [8].
Благун І.І., Гриневич Л.В.	Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств формується під впливом низки факторів, які є різні за своєю природою, характером і ступенем дії [9].

Джерело: згруповано авторами на основі [2-9]

Беручи за основу досліджені вище точки зору, можемо запропонувати власне визначення поняття «конкурентоспроможності» – це здатність підприємства маневрувати та відстоювати лідерські позиції свого продукту чи послуги згідно з умовами, які відбуваються в країні та на міжнародному ринку.

Суперечності у вчених викликає не лише визначення поняття конкурентоспроможності, а й до її

оцінки. Показники, які застосовують в найбільш відомих методах, здебільшого зображують якнайбільше істотні результати діяльності аграрних підприємств, чинники зовнішнього оточення, а й разом потенціал їхнього розвитку. У наукових джерелах існують наступні підходи до кількісної оцінки конкурентоспроможності підприємства (табл. 2).

Таблиця 2 Класифікація підходів до оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств

Назва підходу	Сутність
Структурний	Прийняття рішень виходить згідно з аналізом позиції підприємства на ринку та рівня монополізації в галузі (концентрація виробництва та капіталу, наявність вхідних бар'єрів для нових підприємств, які вступають до галузевого ринку, ступінь диференціації продукції, можливості технологічних нововведень та економії у масштабах виробництва)
Функціональний	Визначення конкурентоспроможності підприємства відбувається за показниками ефективності виробництва, фінансового стану, збуту та конкурентоспроможності товару (розраховується продуктивність праці, фондовіддача, показники ліквідності та платоспроможності підприємства, рентабельність продажу тощо)
Теорія конкурентних переваг	Встановлення переваг аграрного підприємства відповідно до його конкурентів, що дає змогу визначити позицію на ринку
Якісний	Оцінювання конкурентоспроможності продукції підприємства, яка має вплив на загальну конкурентоспроможність підприємства
Інтегральний	Базується на оцінці конкурентоспроможності підприємства на основі трьох показників: конкурентоспроможність продукції, ринкова активність підприємства та власні можливості підприємства
Ситуативний	Процес формулювання оцінок ефективності ринкових дій згідно з конкретною ситуацією, яка склалася на ринку
Ресурсний	Проводиться аналіз існуючих ресурсів та результативності їх використання

Джерело: розроблено авторами на основі [11-13]

Загалом конкурентоспроможність окреслюється як визначальний фактор для існування, уодностайнення та розвитку бізнесу, вона містить як внутрішній генезис і являється поняттям, яке належить винятково до активних сторін ринку. Аби створити стабільне конкурентне становище на ринку, підприємства мають повсякчас удосконалювати власну стратегію, адже конкурентоспроможність є комплексною та динамічною. Для достеменного зображення даного поняття застосовують показники в комплексі. Оцінка

конкурентоспроможності агропідприємств окреслює формулювання базових функцій конкуренції, як от:

- заохочення втілення нових технологій у процес виробництва як засобу поліпшення життєстійкості агропромислового комплексу та одержання переваг над конкурентами;
- вивчення високопродуктивних конкурентних плюсів структур ринку;
- оцінка ринкової вартості продукції в процесі конкурентної боротьби;

- підтримання обрання найбільш ефективних форм власності та господарювання [14].

Акцент конкурентоспроможності на міжнародному ринку припадає на ефективність діяльності агробізнесу з однієї сторони, та на конкурентоспроможність агробізнесу та подібних виробництв з іншої сторони. Найголовнішим чинником, завдяки якому споживачі виділяють конкурентоспроможність підприємства є якість агропродукції, але в цій галузі особливу увагу необхідно приділяти не лише якості, а й додержуватися високих стандартів виробництва, його екологічність, і не забувати про супровідні процеси, як от маркетинг та логістика.

В галузі аграрної політики головним приматом є ціль в утворенні конкурентоспроможних структур ринкового виду, які будуть мати змогу щонайбільше результативного використання земельних ресурсів та забезпечення сталої продовольчої безпеки країни. У сучасних умовах цінність конкурентоспроможності підприємств АПК (агропромисловий комплекс) дуже сильно зростає. Дане питання постає у більш невідкладному контексті через потрібність насичення внутрішнього сільськогосподарського ринку продукцією вітчизняного виробництва, покращення її якості, збільшення асортименту та передбачає спроможність держави ефективно реалізувати експорт власної продукції.

Кількісно-вимірвальна характеристика зображає собою конкурентоспроможність АПК, яка вимальовує релятивний показник хисту бізнесу видержувати конкурентний натиск на сільськогосподарському ринку впродовж деякого часового проміжку.

Конкурентні позиції агропідприємства підпорядковуються комбінації безлічі умов, а також стає явним у його здібностях спритно реагувати на зміни як в економічному, так і в соціальному та екологічному осередку, адаптуватися до мінливих умов хазяйнування, ефективно провадити діяльність за умов ризикованості та неясності, доцільно користуватися природними ресурсами та продукувати високоякісну аграрну продукцію, яка приносить максимальну користь покупцям.

Посилення інтеграційних відносин з державами Європи стає основним фактором в забезпеченні конкурентоспроможності аграрного бізнесу. Зважаючи на це постає проблема для економічних суб'єктів в галузі виробництва продукції, яка має бути відповідною до стандартів аграрного ринку Європейського Союзу, у тому числі щодо якості сільськогосподарської продукції, її належності до міжнародних стандартів безпеки та сталості виробництва [14].

Нами була проведено оцінка конкурентоспроможності наступних агропідприємств Миколаївського регіону:

- ТОВ «Прометей» (вирощування та торгівля зернових культур);

- ТОВ «Поріччя» (вирощування зернових та олійних культур);

- ТОВ «Підгур'ївське» (вирощування плодів, овочів та ягід та їх подальша переробка);

- ПАТ «Оберіг» (розведення овець, кіз та свиней);

- АТ «Радсад» (вирощування винограду, зерняткових і кісточкових фруктів).

При цьому варто зазначити, що аналізовані господарства працюють в різних галузях сільського господарства і реалізують вирощену (вироблену та перероблену) продукцію за відмінними каналами збуту. Це дає можливість визначати ступінь конкурентоспроможності за кожним окремим підприємством. Протягом всього існування аграрні підприємства проводять дослідження та аналіз свого конкурентного становища аби ефективно здійснювати конкурентну битву та отримання свого ринкового сектору. Іншими словами, це формулювання та управління тими факторами, які під владу скоригувати керівництву. Суттєвий вплив на конкурентоспроможну діяльність підприємства мають внутрішні чинники, такі як показники фінансового стану. Загалом дослідження економічних фактів відбувається завдяки методам та прийомам, які направлені на вираження закономірностей у статистичному комплексі, де одиниці відтворюються широким спектром ознак.

Проведемо оцінку конкурентоспроможності АПК, використовуючи такі методи:

- 1 метод порівняльних переваг;
- 2 теорія ефективної конкуренції;
- 3 бенчмаркінг.

Для розрахунку конкурентоспроможності агропідприємств показники будемо брати на основі середніх значень за трьома роками. Розрахуємо суму прибутку (збитку) від виробництва сільськогосподарської продукції (сировини) та/або її переробки, а також визначимо рентабельність підприємства в процесі аналізу конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївського регіону за використанням методу порівняльних переваг (табл. 3).

Розрахунки, які представлені в таблиці 3, вказують на те, що протягом 2020-2022 рр. серед обраних аграрних підприємств Миколаївського регіону перше місце за показником прибутку (збитку) від сільського господарства та рівнем рентабельності зайняло АТ «Радсад», а останнє п'яте місце зайняло ТОВ «Підгур'ївське». Проте за індикатором ринкової частки за доходом від реалізації продукції першість належить ТОВ «Прометей» Миколаївського регіону, а останнє місце належить АТ «Радсад», що пояснюється високою собівартістю виробництва винограду та фруктів.

Таблиця 3 **Визначення конкурентоспроможності агропідприємств Миколаївського регіону в середньому за 2020-2022 рр. за методом порівняльних переваг**

Аграрні підприємства	Прибуток (збиток)			Ринкова частка за доходом від реалізації продукції			Рівень рентабельності підприємства		
	тис. грн	порівняно з підприємством – лідером	місце підприємства	питома вага, %	порівняно з підприємством – лідером	місце підприємства	питома вага, %	порівняно з підприємством – лідером	місце підприємства
ТОВ «Поріччя»	6388,4	0,59	3	0,15	0,81	2	14,89	0,64	3
ТОВ «Підгур'ївське»	192,0	0,71	5	0,13	0,72	3	1,74	0,95	4
АТ «Радсад»	14077,0	0,86	1	0,10	0,51	5	18,54	0,77	1
ПАТ «Оберіг»	10832,0	0,41	2	0,21	0,39	4	18,25	1,00	2
ТОВ «Прометей»	2802,0	1,00	4	0,11	1,00	1	0,12	0,57	5

Джерело: розраховано за даними досліджуваних підприємств

Провадячи свою діяльність, агропідприємства неодмінно стикаються з непередбачуваними та динамічними умовами зовнішнього середовища. Вміння швидко реагувати на зміни в зовнішньому середовищі сприяє успішності аграрного підприємства. Ефективне реагування на зміни, адаптування своєї стратегії розвитку та тактику управління до наявних умов говорить про високий рівень адаптивності до ринку. Конкурентне середовище, в якому здійснює господарську діяльність бізнес вирізняється мінливістю та швидкістю змінюватися. Завдяки рекламним кампаніям розширюється спектр вибору продукції згідно з попитом споживачів. Конкуренція на ринку сільськогосподарської продукції стимулює підприємства виробляти більш якісні товари, впроваджувати інноваційні технології у виробництво аби вирізнитися серед конкурентів.

Метод теорії ефективної конкуренції являється більш комплексним методом, завдяки якому можливо найбільш комплексно визначити конкурентоспроможність підприємства. Даний метод дає змогу оцінити результативність не лише всіх структурних підрозділів, а й врахувати ефективність застосування наявного на підприємстві ресурсного потенціалу.

Показники для оцінки конкурентоспроможності поділяються на три групи:

- Перша група містить показники, які дають уявлення про ефективність виробничої діяльності.
- Друга група охоплює показники фінансового стану.
- Третя група охоплює показники ділової активності підприємства.

Аби визначити інтегральний показник конкурентоспроможності виробництва агропідприємства будемо проводити обрахунки показників діяльності сільськогосподарських підприємств, які ґрунтуються на матеріально-технічному, кадровому забезпеченні, їх результативному використанні, та рівнем організації управління процесами виробництва та реалізації продукції сільського господарства [16].

Згідно з методикою обрахунку будемо проводити поетапне визначення кожного елементу загального показника конкурентоспроможності та робити наступний обрахунок комплексного показника конкурентоспроможності агропідприємства. Даний метод має переваги в зручності застосування, але має певні обмеження: велика кількість розрахункових показників, недостатність інформації та зафіксована вага кожного показника, яка може бути недостатньо аргументованою або недоречною згідно з сучасними умовами господарювання. Розрахунки групових загальних індексів конкурентоспроможності агропідприємств зображено в таблиці 4.

Згідно з інформацією, яка представлена в таблиці 4, за принципами теорії ефективної конкуренції ТОВ «Поріччя» займає перше місце серед обраних агропідприємств, на другому місці – ТОВ «Підгур'ївське», а на останньому – ТОВ «Прометей». У процесі аналізу конкурентоспроможності аграрних підприємств також будемо використовувати метод бенчмаркінгу, який базується на спостереженні діяльністю базових конкурентів заради прояву конкурентних переваг у господарській діяльності.

Таблиця 4 Визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївського регіону в середньому за 2020-2022 рр. за методом теорії ефективної конкуренції

Аграрні підприємства	Групові індекси конкурентоспроможності:			Загальний індекс конкурентоздатності	Місце в рейтингу
	ефективності виробничої діяльності (ЕВД)	фінансового стану (ФС)	ділової активності (ДА)		
ТОВ «Поріччя»	0,982	0,872	0,901	0,918	1
ТОВ «Підгур'ївське»	0,916	0,863	0,723	0,834	2
АТ «Радсад»	0,654	0,745	0,735	0,711	3
ПАТ «Оберіг»	0,646	0,598	0,647	0,630	4
ТОВ «Прометей»	0,567	0,514	0,639	0,573	5

Джерело: розраховано за даними досліджуваних підприємств

Основою конкурентних переваг агропідприємств є: Природно-кліматичні умови (клімат, водні ресурси, сільськогосподарські угіддя тощо);

Ресурсний потенціал (фінансові, ресурсні, інформаційні, земельні, трудові ресурси та підприємницький хист) [17];

Географічне розташування (логістика, вартість доставки, зручність постачання аграрної продукції);

Кон'юнктура аграрного ринку (формування попиту та пропозиції на агропродукцію, виявлення оптимальної ринкової ціни тощо) [18].

Для забезпечення високої конкурентоспроможності підприємства необхідно максимально ефективно застосовувати всі наявні ресурси, що, своєю чергою, призводить до підвищення рівня прибутковості у порівнянні з

основними конкурентами на ринку і забезпечує виділення відповідного місця у своєму секторі.

Обрахунок індексу конкурентоспроможності аграрних підприємств здійснили за формулою:

$$КП = 0,15 \times ЧР + 0,1 \times ФЗ + 0,2 \times Р + 0,2 \times ПП + 0,2 \times Ч + 0,15 \times ЦС, (1)$$

де КП – конкурентоспроможність агропідприємств;

ЧР – ринкова частка продукції, %;

ФЗ – фондвіддача, грн;

Р – рівень рентабельності, %;

ПП – продуктивність праці, грн;

Ч – частка собівартості у виручці від реалізації продукції, %;

ЦС – ціновий сегмент продукції, грн.

Обрахунки індексу конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївського регіону за методом бенчмаркінгу наведено в табл. 5.

Таблиця 5 Визначення конкурентоспроможності аграрних підприємств Миколаївського регіону в середньому за 2020-2022 рр. за методом бенчмаркінгу

Аграрні підприємства	Показники						КП	Місце за рейтингом
	ЧР	ФЗ	Р	ПП	Ч	ЦС		
ТОВ «Поріччя»	1,00	0,899	0,854	1,00	0,831	1,00	0,927	1
ТОВ «Підгур'ївське»	0,845	0,652	0,914	0,805	1,00	0,946	0,878	2
АТ «Радсад»	0,658	0,661	0,669	0,624	0,585	0,728	0,650	4
ПАТ «Оберіг»	0,465	0,532	0,567	0,601	0,611	0,739	0,589	5
ТОВ «Прометей»	0,993	0,825	0,743	0,647	0,586	0,854	0,754	3

Джерело: розраховано за даними досліджуваних підприємств

Відповідно до даних табл. 5 можна визначити, що в контексті методу бенчмаркінгу ТОВ «Поріччя» посідає лідируюче місце серед обраних агропідприємств Миколаївського регіону, ТОВ «Підгур'ївське» зайняло друге місце в рейтингу, а ПАТ «Оберіг» посіло останнє п'яте місце. Отже, в процесі дослідження було встановлено, що протягом 2020-2022 років найкращий рівень конкурентоспроможності серед обраних до дослідження аграрних підприємств демонструє ТОВ «Поріччя», яке сягнуло першого місця в рейтингу.

На проблеми з конкурентоспроможністю аграрних підприємств впливають актуальні тенденції: неефективне використання людського та природно-

економічного потенціалу, мінливість у виготовленні та реалізації сільськогосподарської продукції та застарілість матеріально-технічної бази підприємств.

Обмеженість державного фінансування викликає труднощі у сформуванні конкурентоспроможності агропідприємств Миколаївського регіону, що, своєю чергою, спричинює низький рівень відновлення родючості ґрунтів. Також рівень зайнятості населення в сільському господарстві з 2018 року впав більш ніж на 1 %, а рівень кваліфікації робітників підвищується [19]. Тобто ділова активність сільського населення є недостатньою. Підняття ділової активності це не швидкий процес, а довготерміновий та поетапний, який несе в собі пошук та реалізацію управлінських

рішень у всьому спектрі діяльності аграрного господарства. Даний процес слід реалізовувати на довготривалу перспективу, враховуючи зміни в зовнішньому середовищі, стан ресурсів господарства та, якщо потрібно, вносити корективи.

Забезпечення конкурентоспроможною ціною сільськогосподарської продукції є головним методом сприяння конкурентоспроможності підприємства. Якщо формувати базову вартість сільськогосподарської продукції та продуктів її переробки за методом ефективності витрат, а саме впроваджувати такі дії, як підвищення продуктивності праці, виробничого потенціалу та використання ресурсів, оптимізувати галузеву структуру бізнесу, з огляду на потреби аграрного ринку можна підвищити конкурентоспроможність.

Передумовами для успішного розвитку конкурентоспроможності агропідприємств є розв'язання об'єднаного спектра техніко-організаційних завдань. Найкращим напрямком посилення конкурентоспроможності сільських господарств є їх інтенсивна модернізація – впровадження технологічного та технічного вдосконалення (комплексна механізація технологічних процесів). Це дасть змогу підняти продуктивність праці, зменшити втрати продукції та знизити її собівартість.

Задля підняття конкурентоспроможності аграрного виробництва необхідно запровадити систему державної підтримки аграрної сфери, включно з ціновим регулюванням для паритетного розвитку, пільговим оподаткуванням, дотаціями на виробництва, пільговим кредитуванням, підтримкою інновацій та інших заходів [4].

Для сільськогосподарських товаровиробників, які займаються виробництвом та постачанням молочної сировини та м'яса у живій масі велику роль у посиленні їх конкурентоспроможності відіграють прямі дотації. Створення фонду підтримки та стабілізації сільськогосподарських товаровиробників, незалежно від їх форми власності та управлінської структури буде забезпечувати різницю з бюджету в ринковій ціні, якщо вона не забезпечує відтворювальний рівень. Проведений аналіз впливу факторів на розвиток аграрного господарства в Миколаївському регіоні признає, що спеціалізація та об'єднання суб'єктів господарювання, розвиток

інфраструктури та інноваційно-інвестиційна складова відіграють головну роль у підвищенні конкурентних переваг. Можна визначити, що одним із перспективних заходів до інтеграції являється організуванням кластерних об'єднань сільськогосподарських та переробних підприємств, котрі виступають результативною формою організації виробничо-комерційних взаємин поміж суб'єктами господарювання.

Висновки. Подужати сьогоденні виклики та розвинути конкурентоспроможність агропромислового комплексу в перспективі можливо, якщо вибудувати ефективну систему управління, яка буде направлена на стратегічний розвиток та здобуття тривалих результатів. Аграрна політика має бути ефективною та брати до уваги характерні ознаки сільського господарства, його фінансовий стан та гарантувати економічну стабільність сільськогосподарських виробників. Всі запроваджені програми регулювання мають бути побудовані згідно з принципами узгодженості положень з різноманітними нормативними актами та повнотою розв'язування завдань. На аграрних підприємствах необхідно впровадити стратегічне управління для підсилення їх конкурентоспроможності, через те що воно зважає не лише на зовнішні фактори, але й на внутрішні запаси для збільшення ефективності.

Вирішення питання посилення конкурентоспроможності продукції сільськогосподарських підприємств окреслює розв'язання комплексу техніко-організаційних завдань. Оптимальним курсом підвищення конкурентоспроможності виробництва в аграрному господарстві є його інтенсивна модернізація, яка включає технологічне та технічне вдосконалення за рахунок запровадження систем машин для комплексної механізації всіх технологічних процесів.

Для посилення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва порівняно з іноземною продукцією необхідно запровадити систему державної підтримки аграрної сфери: ввести пільгове оподаткування, встановити цінове регулювання для здобуття рівноправного розвитку, запровадити пільгове кредитування та дотації на виробництво, а також підтримувати інновації, сформувавши оптимальну ціну тощо.

Література:

1. Токар К.С. Комплексна діагностика конкурентоспроможності аграрних підприємств. *Наукові перспективи*. 2024. № 1(43). С. 564-580. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-564-580](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-564-580).
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: підручник. Київ: КНЕУ, 2014. 624 с.
3. Малік М.Й., Нужна О.А. Конкурентоспроможність аграрних підприємств: методологія і механізми: монографія. Київ: Інститут аграрної економіки, 2007. 270 с.
4. Токар К.С. Конкурентоспроможність підприємства як категорія ринкової економіки: підходи до визначення. *Наука і техніка сьогодні*. 2023. 13(27). С. 387-399. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-387-399](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-387-399).
5. Hanna Shvindina. Economic Competitiveness: An Overview of Multilevel Concept. *Encyclopedia of the UN Sustainable Development Goals. Responsible Consumption and Production*. 2020. P. 160-172.

6. Lorena Skufflic, Sandra Sikcevic and Maja Basic Sustainable Development and Competitiveness: Is There a Need for GCI Reconstruction? *Economics: Innovative and Economics Research Journal*. 2024. Vol. 12 (1). DOI: <https://doi.org/10.2478/eoik-2024-0001>.
7. Токар К.С. Оцінка конкурентоспроможності аграрних підприємств Вінницького регіону в умовах сталого розвитку. *Економічний простір*. 2024. № 189. С. 75-80. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-14>.
8. Alba Caicedo-Barreth, Enrique Santos Pavon, Luis Lima Santos Competitiveness of Guayaquil towards bleisure tourism. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*. 2020. Vol. 10. DOI: <https://doi.org/10.2478/ejthr-2020-00010>.
9. Благун І.І., Гриневич Л.В. Підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств в умовах трансформації земельних відносин в Україні. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. № 47. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-31>.
10. Суховій Г.В., Кубіцький С.О. Методичні рекомендації щодо підвищення управління конкурентоспроможністю підприємства. Collection of Scientific Papers «SCIENTIA». Jan. 26, 2024. P. 101-106. URL: <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1556>.
11. Семенова Т.В., Біленко О.А. Оцінка конкурентоспроможності промислового підприємства. *Економічний простір*. 2023. № 188. С. 137-141. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-23>.
12. Bielienskova O., Molodid O. & Gavrilyuk V. Theoretical and methodological approach to the competitiveness of enterprises. *Ways to Improve Construction Efficiency*. 2022. Vol. 1 (49). P. 164-178. DOI: [https://doi.org/10.32347/2707-501x.2022.49\(1\).164-178](https://doi.org/10.32347/2707-501x.2022.49(1).164-178).
13. Іюціній-Доценко Є.Ю. Методичні підходи до оцінки рівня конкурентоспроможності підприємств цукрової галузі. *Наукові перспективи*. 2023. № 11 (41). С. 529-546. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-529-546](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-529-546).
14. Протосвіцька О.І., Федорчук О.М., Свиридовський В.М., Дудченко В.В. Забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств в умовах сталого розвитку: монографія. Херсон: ОЛДІ-ПЛЮС. 2021. 196 с.
15. Неміш Д.В., Гуменюк М.М. Основи функціонування малого аграрного підприємництва в умовах Євроінтеграції. *Вісник аграрної науки*. 2022. № 8 (833). С. 79-88. DOI: <https://doi.org/10.31073/agrovissnyk202208-10>.
16. Рибак О.М. Методичне забезпечення оцінювання ефективності управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Економічні науки*. 2022. Вип. 1 (64). С. 54-60. DOI: <https://doi.org/10.32689/2523-4536/64-7>.
17. Стельмашук Н.А. Діагностика конкурентних переваг аграрних підприємств. *Сталий розвиток економіки*. 2013. № 4. С. 125-132.
18. Логоша Р.В., Колесник Т.В. Formation functioning and development feature of agricultural markets in Ukraine. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 9. С. 7-18. DOI: <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-9-1>.
19. Державна служба статистики України: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Стаценко В.О., Кушнірук В.С. Майбутнє аграрного сектору в умовах цифровізації: інноваційна складова. *Екологічні та соціальні аспекти розвитку економіки в умовах євроінтеграції* : збірник тез доповідей Х Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв 25-27 жовтня 2023 року). Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 106-108. URL: https://www.mnau.edu.ua/files/nauk_prof_konf_zbirnyk-tez-27-10-23.pdf.
21. Стаценко В. О., Кушнірук В. С. Значення аграрних підприємств у повоєнному відновленні інфраструктур територіальних громад. *Підприємництво під час війни в Україні: виклики та можливості* : збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 60-річчю кафедри підприємництва, торгівлі та прикладної економіки (м. Івано-Франківськ, 20 листопада 2023 р.). Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2023. С. 126-129. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16149>.

References:

1. Tokar, K. (2024). Comprehensive diagnosis of the competitiveness of agricultural enterprises. *Scientific perspectives*, 1(43). DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1\(43\)-564-580](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-1(43)-564-580).
2. Andriychuk, V. G. (2014). *Ekonomika ahrarnykh pidpryemstv*. KNEU.
3. Malik, M. Y., & Nuzhna, O. A. (2007). *Konkurentospromozhnist ahrarnykh pidpryemstv: metodolohiia i mekhanizmy*. Institute of Agrarian Economics.
4. Tokar, K. (2023). Enterprise competitiveness as a category of the market economy: Approaches to definition. *Science and Technology Today*, 13(27). [https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13\(27\)-387-399](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-13(27)-387-399).
5. Shvindina, H. (2020). Economic competitiveness: An overview of multilevel concept. *Encyclopedia of the UN sustainable development goals*. Springer International Publishin, 160–172. https://doi.org/10.1007/978-3-319-95726-5_63.
6. Škufflić, L., Šokčević, S., & Bašić, M. (2024). Sustainable development and competitiveness: Is there a need for GCI reconstruction? *Economics*, (12). <https://doi.org/10.2478/eoik-2024-0001>.
7. Tokar, K. (2024). Assessment of the competitiveness of agricultural enterprises of the vinyat region under the conditions of sustainable development. *Economic Scope*, (189), 75–80. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/189-14>.
8. Jousmpasoglou, C., & Hua, T. T. (2020). The use of self-service technologies in budget hotels: The case of bournemouth. *European Journal of Tourism, Hospitality and Recreation*, 10(3), 251–261. <https://doi.org/10.2478/ejthr-2020-0022>.
9. Blagun, I., & Hrynevych, L. (2023). Increasing the competitiveness of agricultural enterprises in the conditions of transformation of land relations in Ukraine. *Economy and society*, (47). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-31>.
10. Sukhovi, G., & Kubitskyi, S. (2024). Methodical recommendations for improving the management of enterprise competitiveness. *Collection Of Scientific Papers «SCIENTIA»*, 101–106. <https://previous.scientia.report/index.php/archive/article/view/1556>.
11. Semenova, T., & Bilenko, O. (2023). Assessment of competitiveness industrial enterprise. *Economic space*, (188), 137–141. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/188-23>.
12. Bielienskova, O. Y., Molodid, O. O., & Gavrilyuk, V. Y. (2022). Theoretical and methodological approach to the competitiveness of enterprises. *Ways to Improve Construction Efficiency*, 1(49), 164–178. [https://doi.org/10.32347/2707-501x.2022.49\(1\).164-178](https://doi.org/10.32347/2707-501x.2022.49(1).164-178).
13. Ionitsoi-Dotsenko, E. (2023). Methodical approaches to assessing the level of competitiveness of enterprises in the sugar industry. *Scientific perspectives*, 11(41), 529–546. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11\(41\)-529-546](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-11(41)-529-546).

14. Protosvitska, O., Fedorchuk, O., Svyrydovskyi, V., & Dudchenko, V. (2021). *Zabezpechennia konkurentospromozhnosti ahrarnykh pidpriemstv v umovakh staloho rozvytku*. Oldi-Plus.
15. Nemish, D., & Gumeniuk, M. (2022). Fundamentals of the functioning of a small agricultural enterprise in the conditions of European integration. *Bulletin of Agrarian Science*, 100(8), 79–88. <https://doi.org/10.31073/agrovisnyk202208-10>.
16. Rybak, O. (2022). Methodological support for assessing the effectiveness of managing the competitiveness of agricultural enterprises. *Scientific Works of Interregional Academy of Personnel Management. Economic Sciences*, 1(64), 54–60. <https://doi.org/10.32689/2523-4536/64-7>.
17. Stelmaschuk, N. (2013). Diagnostics of competitive advantages of agricultural enterprises. *Sustainable Economic Development*, 4, 125–132.
18. Lohosha, R., & Kolesnik, T. (2019). Formation, functioning and development features of agricultural markets in Ukraine. *Economy. Finances. Management: Topical Issues Of Science And Practical Activity*, 9 (49), 7-18. <https://doi.org/10.37128/2411-4413-2019-9-1>.
19. Cabinet Of Ministers Of Ukraine (2024). *State Statistics Service*. <https://www.ukrstat.gov.ua>.
20. Statsenko, V., & Kushniruk, V. (2023, October 25-27). *The future of the agricultural sector in the conditions of digitalization: the innovative component* [Conference presentation abstract]. Ecological and social aspects of economic development in the context of European integration, Mykolayiv National Agrarian University, Mykolaiv, Ukraine. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/15981>.
21. Statsenko, V., & Kushniruk, V. (2023, November 20). *The importance of agricultural enterprises in the post-war restoration of the infrastructure of territorial communities* [Conference presentation abstract]. Entrepreneurship during the war in Ukraine: challenges and opportunities, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ivano-Frankivsk, Ukraine. <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/16149>.

Ця робота ліцензована Creative Commons Attribution 4.0 International License